

Bydue (*Columba livia* var. *domestica*)

Bydua er en av de fugletypene som dominerer mest i byer. Noen mennesker liker å mate duer i byområder, mens andre ser på duer som ”flyvende rotter”. I byer finnes duene ofte i parker, på fortau, på torg og i gågater der de finner mat. De benytter seg oftest av bygninger og broer som hvile- og hekkesteder.

Utbredelse

Bydua er utbredt over hele Norge, og spesielt i byer og tettsteder kan den opptre i stort antall. Bydua er etterkommere etter klippeduer, men er nå i stor grad avhengig av mennesker for føde og hekkeplasser.

Kjennetegn

Vanligvis har byduene grå kropp med to svarte striper på vingefjærene (Figur 1). Kroppsfargen varierer imidlertid fra grå til hvit og svart. Gjennomsnittsvekten er 400-500 gram, og lengden omtrent 30 cm.

Livssyklus

Bydua er monogam, dvs. at den har samme partner hele livet. Hannen beskytter reiret og hunnen. Åtte til 12 dager etter paringen legger hunnen ett eller to egg. Omtrent 18 dager senere klekkes eggene, og ungene føres på et sekret (duemelk) som foreldrene gulper opp. Fire til seks uker etter klekkingen forlater ungene reiret. Ofte kan foreldrene legge flere egg før de første ungene har forlatt reiret. Bydua har vanligvis tre til fire kull i løpet av året. Paringen foregår oftest om våren og høsten, men man kan også finne duer som ligger på eggene i februar. Bydua lever vanligvis i tre til fire år.

Atferd

Bydua er hovedsakelig stasjonær, selv om den kan foreta en del streif- og næringstokt. I byer opptre duene oftest i flokker (Figur 2), og i ekstreme tilfeller kan de opptre i et antall på tusenvis. De kan bli svært tamme, og spise direkte fra hånden på folk som mater dem. Duene sitter ofte på gesims, takrenner, vinduskarm og andre utspring på bygninger (Figur 3). Bydua spiser primært frø og korn, men spiser også insekter, søppelrester, brød og annen mat som mennesker gir dem. Duer kan klare seg i dagevis uten mat, men trenger daglig tilgang på vann.

Duer som skadedyr

Duer medfører ofte et problem når de forekommer i stort antall. Ekskrementene griser til tak og fasader på bygninger, statuer, gågater, torg og plasser, biler osv. Takrenner og nedløpsrør kan gå

Figur 1. Bydue med de to karakteristiske svarte stripene på vingefjærene. Kroppsfargen varierer fra grå til hvit og svart (Illustrasjon: Trond Haugskott).

Figur 2. I byer opptre duene oftest i flokker (Foto: Håvard Øyrehagen).

Figur 3. Bydua spiser primært frø og korn og sitter gjerne på gesims og andre utspring (Foto: Håvard Øyrehagen).

tett, og den sterkt etsende møkka kan ødelegge billakk og materialer som er brukt til taktekking, fasader osv. Vegetasjon kan skades på steder med mye duemøkk, og man kan etter hvert få et luktproblem. Ekskrementene kan gjøre bygninger og trapper glatte å gå på, og risikoen for ulykker kan øke. Duer kan utgjøre et problem for næringsmiddelbedrifter når fuglene tar tilhold rundt og inne i bygningene.

Kan man smittes av sykdommer fra byduer?

Duer kan forurense mat og fôr med sin avføring, og har potensial til å kunne overføre sykdommer og parasitter. Av helsemessige årsaker bør derfor bestandene kontrolleres. Eksempler er diaréfremkallende bakterier som Salmonella og Campylobacter. Den blodsugende fuglemiddelen *Dermanyssus gallinae*, som ofte kalles for "duelus" og fugleloppa *Ceratophyllus gallinae* finnes i reiret hos de fleste fugler, også hos duer. Ornitose (papegøyesyke, psittakose) er en bakterieinfeksjon hos fugl som i sjeldne tilfeller kan gi sykdom hos mennesker i Norge. Ved fjerning av dueekskremitter inne i bygninger, eller ved fjerning av store mengder gammel fuglemøkk utendørs, kan folk få i seg sykdomsfremkallende sopp (cryptococcus, histoplasma). Dette gjelder spesielt om møkka er tørr og støvete. Ved fjerning av ekskrementer (både fra fugl og flaggermus), er det derfor viktig å beskytte nese og munn for å hindre inhalering av støvet. Bruk heldekkende ansiktsmaske med filtre som stenger ute partikler ned til 0,3 mikron størrelse. Enkle engangs munn- og nesestøvmaske av ettlags papp/papir, som festes med enkel strikk rundt hodet, gir ikke tilstrekkelig beskyttelse. Hvis møkka er tørr, kan det lønne seg å fukte den før fjerning. Ved fjerning av ubebodde fuglereir bør man bruke regnklær og hansker. Man kan også spraye reiret med insektgift før man setter i gang for å drepe eventuelle midd og lopper.

Forebygging og bekjempelse

Eliminering av mat, vann, sitte-, hvile- og hekkeplasser er viktig hvis man skal kunne oppnå varig lavt antall av byduer. Man bør oppmuntre folk til ikke å fôre duer i byområder, samt å redusere tilgangen på vannansamlinger som duene drikker av.

Man bør hindre duer i å komme inn i bygninger, slik at hvile- og hekkeplasser ikke blir tilgjengelig. Dette kan gjøres ved å tette åpne steder med netting (Figur 4). Man må også prøve å eliminere duenes muligheter for å finne sitte-, hvile- og hekkeplasser på selve bygningskonstruksjonen. Dette gjøres ved å sette opp hindringer av bl.a. tråder og vaiere på takutspring, takrenner, vannbrett, bjelker, gesims, lysarmatur og andre

plasser der fuglene kan sitte (Figur 5). Det finnes også elektriske skinner som gir duene svake elektriske støt, og som hindrer duene i å sette seg ned.

Figur 4. Netting foran åpninger hindrer duer i å finne hvile- og hekkeplasser (Foto: Håvard Øyrehagen).

Figur 5. Pigger på vinduskarmen sørger for at duene ikke kan sette seg ned og hvile her (Foto: Håvard Øyrehagen).

Enkelte ganger kan det være nødvendig å fjerne byduer. Dette kan gjøres i feller som fanger duene levende. Fellene må plasseres i nærheten av sitte-, hvile-, hekke- og spiseplassene. Før fellene aktiveres må det legges ut åte rundt fellen i 3-4 dager. Etterpå aktiveres fellen, og åte legges inne i fellen. Bruk av levende lokkeduer er ikke tillatt. Avlving må skje på en forsvarlig måte. Duene kan også settes fri, men de kommer gjerne raskt tilbake igjen på grunn av sine velutviklede instinkter når det gjelder å finne tilbake til hjemstedet igjen. Bruk av såkalte mist-nett, slik ringmerkere bruker, er også en metode for å fange fugl. Nettet er konstruert slik at fuglene ikke skal se nettet før det er for sent, og de blir dermed liggende i lommer eller sittende fast i nettet. Nettet må plasseres slik at de ikke står i sollys, for da vil fuglene kunne oppdage nettet og unngå det. Videre er det ulik maskevidde for ulike fuglestørrelser. Effektiviteten er avhengig av erfaringen til personen som setter opp nettene. De må kontrolleres ofte, dvs. hver time. Man trenger tillatelse fra Direktoratet for naturforvaltning for å benytte mist-nett. Det finnes også nett som skytes ut av kanoner.

Utplassering av duetårn i parker har i enkelte tilfeller vist seg effektivt for å kontrollere antall duer, spesielt når også andre tiltak, som duesikring

av bygninger, kontroll av mat- og vanntilgang, gjennomføres samtidig (Figur 6). Disse duetårnene er i prinsippet dueslag for ville fugler. Ved regelmessig å punktere egg, eller fjerne egg og erstatte disse med kunstige narreegg, kan man til en viss grad regulere duebestanden om man har tilstrekkelig med duetårn.

Nedskyting av duer som eneste kontrolltiltak har ingen langvarig effekt på duebestanden. Uten andre tiltak tar det ikke lang tid før bestanden er tilbake på opprinnelig nivå igjen. I enkelte tilfeller kan imidlertid nedskyting være den eneste, enkleste og raskeste løsningen på problemet. Byduer kan felles uten særskilt tillatelse hele året. Husk at politiet må gi tillatelse før man bruker våpen i tettbygd strøk. Ved skadefelling gis det ingen dispensasjon fra kravene i *Forskrift om våpen og ammunisjon*, men man trenger imidlertid ikke løse jegeravgift. I *Forskrift om felling av villarter som gjør skade eller som vesentlig reduserer andre villarters reproduksjon* er det fremsatt som vilkår for skadefelling at:

- skaden har oppstått i inneværende sesong
- skaden er av vesentlig økonomisk betydning
- det på forhånd i rimelig utstrekning er blitt forsøkt andre tiltak for å avverge skade

Utstyr som er laget for å skremme bort fugler, som f.eks. rovfuglsiluetter, ballonger, lys- og lydutstyr ser ut til å ha liten eller ingen permanent effekt på byduer. Det finnes også en del kjemiske midler som ikke er giftige, men svært klissete, og som brukes for å hindre at fugler setter seg. Disse stoffene mister sin effekt etter hvert, de kan misfarge bygninger, og være en plage for mennesker som må jobbe på bygningen.

Naftalin (møllkuler) kan brukes som en repellent for å få duer ut av f.eks. et loft. Anbefalt dose er omtrent 2,5 kg pr 60 kubikkmeter rom. Naftalin har en ekkel lukt også for mennesker, og kan være kreftfremkallende. Etter en eventuell utdriving av duene må huset sikres for å forhindre at duene kommer tilbake. Utlegging av gift er en del brukt i andre land, men er ikke tillatt i Norge.

Figur 6. I et duetårn kan man bytte ut egg som duer legger med narreegg (Foto: Heidi Heggen).